



## Про організацію безпечного освітнього простору в закладах дошкільної освіти та обладнання укриттів

Додаток до листа МОН № 1/8820-23 від 20.06.2023

Війна негативно впливає на організацію освітнього процесу, це зумовлює потребу в гнучкій трансформації діяльності освітньої сфери на період дії воєнного стану. Передусім постала необхідність в убезпеченні учасників освітнього процесу.

Організація освітнього процесу залежить від безпекової ситуації в кожному населеному пункті. Рішення про відновлення діяльності та режим роботи закладів дошкільної освіти (далі — ЗДО) ухвалюють місцеві органи влади та військові адміністрації, які призначають комісії з обстеження закладів освіти на предмет готовності до організації освітнього процесу та створення безпечних умов для всіх його учасників.

Відповідно до Положення про організацію роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу в установах і закладах освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 26.12.2017 № 1669, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 23.01.2018 за № 100/31552, керівник закладу освіти є відповідальним за створення безпечних умов у ЗДО.

Заборонено проведення освітнього процесу в очному форматі за наявності шкідливих та небезпечних умов.

Звертаємо увагу на те, що 07.04.2023 Кабінетом Міністрів України ухвалено **Концепцію безпеки закладів освіти** (далі — Концепція).

Основна мета документа — організація рівних, належних і безпечних умов здобуття освіти та педагогічної діяльності. Реалізація Концепції в ЗДО дасть змогу педагогічним колективам:

- ♦ розробити стратегію створення безпечного освітнього середовища в ЗДО;
- ♦ впроваджувати чіткі алгоритми дій у разі небезпеки;
- ♦ систематизувати навчання для педагогів та дітей щодо дій у різних ситуаціях;

- ♦ забезпечити комфортне перебування в укриттях та захисних спорудах учасників освітнього процесу;
- ♦ запобігати проявам фізичного та психологічного насильства;
- ♦ дотримуватися правил і норм фізичної, інформаційної та психосоціальної безпеки.

Показниками готовності ЗДО до літньої оздоровчої кампанії та до нового 2023/2024 навчального року в умовах воєнного стану з позиції безпеки учасників освітнього процесу є такі:

- ♦ обов'язкова наявність у закладі укриття, яке відповідає вимогам Державної служби України з надзвичайних ситуацій (далі — ДСНС);
- ♦ систематизований порядок оповіщення учасників освітнього процесу про небезпеку;
- ♦ чіткі інструкції для персоналу щодо реагування на небезпечні ситуації, загрози, план евакуації;
- ♦ апробована система навчання та тренування персоналу щодо дій в екстремальних ситуаціях, надання домедичної допомоги всім учасникам освітнього процесу;
- ♦ безпечна територія та система профілактичних заходів щодо мінної безпеки;
- ♦ оздоровча спрямованість освітнього процесу.

### Організація та обладнання укриттів у ЗДО

Укриття в ЗДО — спеціально організоване приміщення в будівлі або на території закладу, що слугує захистом для дітей та персоналу в разі фізичної небезпеки, яке пройшло відповідну експертизу та відповідає нормативним вимогам, враховує вікові особливості дітей дошкільного віку, забезпечене необхідним майном, інвентарем, засобами та матеріалами. Укриття в нових соціальних умовах розглядається як компонент освітнього середовища ЗДО. Облаштовує його засновник закладу. Погоджує використання укриття спеціальна комісія.

Загальні вимоги до організації укриття в закладі освіти представлено в рекомендаціях ДСНС (лист від 14.06.2022 № 03-1870/162-2 “Про організацію укриття працівників та дітей у закладах освіти”).

Звертаємо увагу на особливості організації укриття в закладах дошкільної освіти. Організовувати та облаштовувати укриття в ЗДО слід з позиції безпеки та комфорту перш за все дітей дошкільного віку. Більшість укриттів у ЗДО організовується в підвальних приміщеннях, які раніше не призначалися для перебування в них дітей, тому потребують певної підготовки, проведення ремонтних робіт та перепланування відповідно до вимог ДСНС. Слід звернути увагу на колір фарби для стін укриття і віддати перевагу світлим відтінкам. Так у підвальному приміщенні буде світліше. Підняти настрій та заспокоїти дітей допоможуть художнє оформлення та доречне декорування стін. Варто продумати достатнє освітлення з різними варіантами увімкнення.

Основні вимоги до організації внутрішнього обладнання укриття в ЗДО: відповідність загальним вимогам ДСНС, наявність місць для відпочинку дітей, ігрових та розвивальних осередків, інформативність, змістовність, відповідність віковим особливостям, здатність стимулювати когнітивний, емоційно-ціннісний та діяльнісно-поведінковий розвиток дітей. Дидактичне обладнання: технічні засоби навчання, дидактичні, настільно-друковані ігри, різні види театрів, шашки, шахи, набори для малювання та виготовлення поробок із паперу, природного матеріалу тощо.

Обов'язкова умова перебування дітей в укриттях — спланований змістовий контент роботи та різноманітні активності, які допоможуть знизити рівень напруження, заспокоїтися, пережити цей час із користю і не призупиняти освітній процес.



Цьому сприяє спеціальне обладнання, добір іграшок та атрибутів. Особлива увага приділяється психологічному супроводу учасників освітнього процесу.

### **Підготовка дітей та персоналу ЗДО до перебування в захисній споруді або укритті**

Підготовка дітей та персоналу ЗДО до перебування в захисній споруді або укритті починається із ознайомлення з місцем розташування, правилами поведінки під час переміщення до укриття та перебування в ньому. Для цього в закладі розробляється план реагування на надзвичайні ситуації або спеціальна інструкція.

Слідувати до найближчого укриття необхідно після оголошення сигналу про тривогу (сповіщається за допомогою сирен, гудків підприємств, вуличних гучномовців, телебачення та радіомовлення, сповіщень на мобільних додатках тощо).

У приміщенні та на території закладу має бути розміщено покажчики напрямку руху для швидкого та безпечного проведення евакуаційних заходів. З-поміж працівників ЗДО керівник закладу визначає відповідальну особу, яка організовує евакуацію дітей та персоналу, запобігає виникненню паніки, супроводжує учасників освітнього процесу під час переміщення в укриття.

Також мають бути призначені відповідальні особи, які після евакуації перевіряють заклад на наявність учасників освітнього процесу за межами захисної споруди і тільки після такої перевірки прямують до укриття.

Особливої уваги заслуговує підготовка дітей до переміщення в укриття. Дітям старшого дошкільного віку в доступній формі варто пояснити, що таке повітряна тривога, навіщо люди йдуть в укриття та чому це важливо. Допомогти в цьому можуть казки, мультфільми. Під час зборів для переміщення у сховище варто використовувати пісню-руханку “Крокуй до укриття”.

Дітям молодшого та середнього дошкільного віку пропонують цікаву гру. Наприклад: “Шукаємо їжачка”, “Таємна кімната”, “Таємнича печера”, “Країна казок”, “У гості до казки” тощо.

Дії дітей та дорослих з метою швидкого реагування на небезпеку після сигналу “Повітряна тривога” мають бути доведені до автоматизму, це допоможе уникнути паніки. Для цього необхідні чіткий інструктаж та періодичні тренувальні евакуації.

Для пришвидшення зборів дітей раннього та молодшого віку за кожною групою мають бути

закріплені представники персоналу, які допомагають вихователю зібрати вихованців та перемістити до укриття.

Діти переміщуються до укриття двома колонами в супроводі щонайменше двох дорослих — вихователя та помічника вихователя. Один дорослий іде на початку колони і показує дітям напрямок руху, другий — у кінці колони стежить, щоб ніхто не відставав. Для запобігання паніці під час переміщення в укриття діти мають знати своє місце в загальному строю. У цьому допоможуть такі атрибути як мотузка з кольоровими вузлами або прив'язаними маленькими іграшками для кожної дитини. Так буде легше зібрати дітей і ніхто не хвилюватиметься, що загубиться.

Шлях до укриття має бути постійно вільним, його не можна заставляти меблями, ігровими атрибутами. У ньому має поміститися колона дітей. Сходинок до підвального приміщення, що слугує укриттям, доречно обладнати перилами з двох боків для дітей та дорослих. Це зменшить час евакуації.

В укритті вихователь має якомога швидше перевірити дітей за списком, з'ясувати, чи всі вихованці присутні у сховищі.

Звертаємо увагу на те, що у випадку, коли дитина відстала і її немає в укритті, вихователь не шукає її самостійно. У закладі має бути розроблений план дій на випадок, якщо дитина загубилася. У такій ситуації цей план терміново приводиться в дію.

Якщо під час сигналу тривоги діти перебувають на подвір'ї закладу, вихователь організовує їх та супроводжує до захисної споруди. Помічники з персоналу зустрічають і допомагають їм у приміщенні закладу.

У разі необхідності переміщення вихованців до укриття під час денного сну або прийому їжі варто продумати алгоритм дій персоналу, який, враховуючи ситуацію, особливості розташування й обладнання захисного приміщення, допоможе без зайвих зволікань забезпечити дітям безпеку.

Укриття доречно обладнати меблями, які допоможуть малюкам завершити режимні процеси. У критичній ситуації головне — це життя і здоров'я людей.

Для відчуття безпеки дітям можна запропонувати взяти свій особистий “тривожний рюкзак”, який заздалегідь готують батьки. До нього можуть входити улюблена іграшка з дому, фотографія сім'ї, інші речі, які заспокоюють малюка. На випадок вимкнення електрики для дітей слід підготувати ліхтарики. Обов'язково в кожній ди-

тини має бути інформаційно-контактна картка, яку готують батьки. У ній зазначено ПІБ дитини, контактні дані батьків та близьких родичів (імена, телефони, адреси), інформація про особливості малюка, які зможуть допомогти зберегти його здоров'я в разі непередбачуваної ситуації. Вихователь готує загальний список дітей з особистою контактною інформацією про кожного вихованця.

Медичний працівник закладу переміщується до укриття разом з персоналом або групою дітей, за якою його закріпили. Весь час перебування дітей в укритті він має знаходитись у відведеному місці для швидкого надання медичної допомоги.

Аптечка — один з основних компонентів обладнання укриття, компонується відповідно до вимог МОЗ та ДСНС. Персоналу варто пройти навчання з надання домедичної допомоги або тренінг “Перша допомога дітям. Тренінг для дитячих закладів”.

Звертаємо увагу на те, що відповідно до вимог безпеки освітнього середовища, укриття закладу дошкільної освіти розраховано лише на учасників освітнього процесу. У разі небезпеки мешканці прилеглих будівель мають користуватися іншими укриттями. Батьки не можуть забрати дитину з укриття під час повітряної тривоги, а педагог, відповідно, не може відпустити дитину з укриття навіть на прохання батьків, оскільки він не повинен залишати інших дітей без нагляду та уваги. Адже так батьки наражають на небезпеку себе, а також свою дитину й педагога, які в час небезпеки мають вийти з укриття. До завершення повітряної тривоги дитина та педагог мають залишатися в укритті.

У разі, якщо сигнал про небезпеку пролунав під час прийому дітей до закладу, педагог збирає для переміщення в укриття тих дітей, які на цей момент перебувають у приміщенні ЗДО. Батьки, які хочуть привести дитину до закладу під час повітряної тривоги, коли група вже знаходиться в укритті, не можуть вимагати від персоналу прийняти малюка. Вони мають самостійно подбати про укриття, переміститися в найближче до закладу. Цьому сприятиме інформація про розташування найближчого укриття або захисної споруди, розміщена біля входу на територію ЗДО та на будівлі. Прийом дітей поновлюється після закінчення тривоги, коли всі діти перейдуть з укриття до приміщення групової кімнати.

У ситуації, коли учасники освітнього процесу не встигли дістатися до укриття під час обстрілу, ДСНС рекомендує негайно перейти в примі-

щення без вікон або скористатися правилом двох стін (перша стіна бере на себе силу вибуху, друга — руйнування). У разі виникнення пожежі чи пошкодження будівлі — зателефонувати 101, вказавши точну адресу та, за можливості, покинути небезпечне місце. Доцільно заздалегідь визначити такі безпечні локації в закладі та забезпечити розміщення покажчиків напрямку руху до них.

**Ресурсна підтримка:** Прачова В. “Котики” (казка): частина 1 “На межі”, частина 2 “Повітряна тривога”; “Безпека: евакуація, укриття”; “Повітряна тривога та інші види сирен” (казка та цікаві завдання); “Сирена — моя помічниця. Що таке сигнал повітряної тривоги та як поводитися” (анімований ролик для дітей).

### Перебування дітей та персоналу ЗДО в захисній споруді або укритті

В укритті відповідальним проводиться розподіл учасників освітнього процесу з урахуванням місткості приміщення та умов його розташування. Після розміщення та перевірки списків педагог має заспокоїти дітей. У цьому допоможуть різноманітні віршики, лічилки, ігри, напрацьовані ритуали. Наприклад: усі стають або сідають та тримаються за руки, глибоко вдихають або роблять “потягушки”, щоб зняти спазм м’язів; прості дихальні вправи; ігри малої та середньої рухової активності. Доцільно використовувати дихальні вправи або ігри на кшталт “Обійманців”. Підійдуть прості ігри та добірка ігор без іграшок.

Залежно від ситуації, умов та часу перебування в укритті дітям пропонують різноманітні активності — ігрову, пізнавальну, образотворчу, театралізовану та ін. Якщо діти стривожені через гучні звуки сирени, доречно буде насамперед переключити їхню увагу на інші звуки та залучити слуховий канал сприйняття інформації. Підійдуть такі прийоми, як хоровий спів або промовляння добре знайомого віршика, потішки, говоріння пошепки, імітація звуків тварин або природи (дощ, вітер), прослуховування дитячих музичних творів тощо.

Для зниження напруження варто використовувати художню літературу, читання якої може супроводжуватися спільною творчою або пошуковою діяльністю дітей, театралізацією, ілюструванням, руханками тощо.

### Рекомендовані матеріали для читання з дітьми дошкільного віку

- ♦ Живі письменники дошкільця. Книжка заспокоює: що почитати дитині, поки триває війна.
- ♦ Живі письменники. Батькам.

- ♦ “Як допомагати дітям у замкненому просторі”.
- ♦ Аудіоказки з телеграм-каналу “Павлуша і Ява”.
- ♦ Прачова В. “Котики” (казка у 5 частинах).
- ♦ Дерманський С. “Вірші для малят”.

Вихід із захисної споруди або укриття здійснюється, тільки якщо надійшла інформація про відсутність небезпеки (після уточнення ситуації в районі розташування закладу), а також у випадках вимушеної евакуації. Нагадуємо, що вимушена евакуація зі споруди або укриття проводиться, якщо:

- ♦ відбулося пошкодження споруди, що викликає подальше перебування в ній осіб, які укриваються;
- ♦ відбулося затоплення споруди;
- ♦ у споруді сталася пожежа, у ній створилися небезпечні концентрації шкідливих газів;
- ♦ було досягнуто граничних параметрів внутрішнього повітряного середовища, наприклад, в укритті суттєво знизився рівень кисню або в повітрі є якісь небезпечні речовини.

Нагадуємо, що деталізований опис дій педагогів ЗДО в ситуаціях небезпеки представлено в посібнику “План реагування на надзвичайні ситуації вихователя закладу дошкільної освіти”, який входить до рекомендацій МОН для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні.

У разі раптової загрози життю і здоров’ю учасників освітнього процесу, яка не супроводжувалась оповіщенням і через це учасники освітнього процесу не змогли дістатися до сховища, тимчасовим укриттям можуть слугувати безпечні локації. Це окремі приміщення в будівлі та на території закладу. Вони можуть захистити від наслідків різного виду фізичних небезпек (уламків скла, цегли тощо).

Сьогодні надважливо створити всі можливі умови для забезпечення захисту життя та здоров’я дітей, прийняти виклики часу, пов’язані з безпековою ситуацією та війною. Чітке розуміння учасниками освітнього процесу алгоритму дій під час загрози та виникнення надзвичайних ситуацій допоможе ефективніше впоратися з кризою та зменшити її негативні наслідки. ■

З повагою  
заступник Міністра

Андрій СТАШКІВ



ЗАВАНТАЖТЕ ДОКУМЕНТ:  
dv.in.ua/2023-8/p17







# Журнал “ДОШКІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ”

місце сили  
українського дошкілля

тут завжди:



необхідна  
інформація

зв'язок  
із колегами



психологічна  
підтримка



натхнення  
для творчості



інструменти  
для роботи



енергія  
для боротьби



Оформіть  
**ВИГІДНУ ПЕРЕДПЛАТУ**  
на сайті  
**[dv.in.ua/peredplata](https://dv.in.ua/peredplata)**

